

Mgr. Barbora PÁSZTOROVÁ
METTERNICH A NĚMECKÁ OTÁZKA V LETECH 1840–1848
Posudek dizertační práce

Dějiny Německého spolku jsou dodnes vděčným tématem řady historických prací a edic. Je pochopitelné, že největší pozornost věnují této záležitosti němečtí badatelé, už proto, že Německý spolek můžeme považovat za předzvěst budoucího Německého císařství a v jistém smyslu proto za německý (i když ne zcela v etnickém slova smyslu) protostát. Není proto překvapivé, že k dějinám tohoto celku vznikla (převážně v Německu) řada prací: vědecké studie, edice značného rozsahu zabývající se jak politickými a ústavními dějinami, a samozřejmě i paměti.

Kupodivu česká historická obec věnuje Německému spolku pozornost výrazně menší, a pokud si jej intenzivněji všímá, pak obvykle ve spojení s událostmi, které měly úzkou spojitost s českými respektive rakouskými dějinami. Výjimek lze najít jen několik. Kromě autorů drobnějších studií (např. Jan Hálek), respektive prací úzce spjatých s českým teritoriem (Jan Křen, Otto Urban ad.) jde zejména o Miroslava Šedivého, který nepochybně náleží k předním evropským znalcům osoby a politiky knížete Metternicha a také vývoje Německého spolku v tomto období.

Je proto více než vítané, že si B. Pasztórová vybrala toto téma navíc zaměřené na skutečně zlomové roky 1840 až 1848. Jak sama uvádí, jde o téma dosud českými (ale i zahraničními historiky) téměř nereflektované, které je ale zároveň vymezeno dvěma předělovými událostmi: Rýnskou krizí roku 1840 a březnovou revolucí v roce 1848. Je logické, že takto nastavené limity nelze zcela jednoznačně dodržet, především z nutnosti uvedení obecných informací o Metternichově politice v Německu před rokem 1840, tak poskytnutí základních zpráv o situaci po jeho pádu.

Studie je rozdělena do šesti kapitol řazených především chronologicky a částečně tematicky. Po teoretickém úvodu následuje úvod historický (kap. 2: Metternich a německá otázka v letech 1815–1840), který přináší základní informace o německé politice rakouského kancléře v období mezi Vídeňským kongresem (resp. již událostmi kolem zrušení Svaté říše římské) a Rýnskou krizí.

Po těchto dvou úvodních kapitolách následuje samotné jádro práce sestávající z kapitol tři až sedm. První z nich (Rýnská krize) podrobně rozebírá okolnosti vypuknutí, průběh a řešení Rýnské krize. Další, čtvrtá kapitola se zabývá Šlesvicko-holštýnskou otázkou.

Autorka zde rozebírá příčiny pozdějšího šlesvicko-holštýnského problému, stejně tak jako komplikovanou otázku nástupnictví v labských vévodstvích a Dánském království. Na tomto místě bych s autorkou drobně polemizoval. Tato záležitost není v českém prostředí neznámá, ale je reflektována a rozebírána zejména v souvislosti s dramatickým vývojem v německém prostoru v letech 1848 – 1849 a v 60. letech 19. století.

Pátá kapitola (Hospodářské vztahy Rakouska a Německa) zkoumá poměr habsburské monarchie k Německému spolku primárně v ekonomické rovině. Začlenění otázky Krakova a jeho anexe do této části práce ovšem nepovažuji za zcela vhodné. Je nepochybně pravda, že město mělo díky své geografické poloze a bezcelní politice velký význam pro zahraniční obchod členských států Německého spolku, jinak ovšem šlo o otázku zcela politickou, úzce související s obavou ze vzrůstu pozic nacionalismu ve středoevropském, primárně polském (resp. po děleních „polském“) prostoru. Anexe Krakova je navíc možné pokládat za jednu z nejvážnějších Metternichových chyb (byť byl k tomuto kroku fakticky donucen okolnostmi), protože narušila, jak sama autorka uvádí „nedotknutelnost, ba dokonce posvátnost smluv byla jedním z morálních pilířů, na nichž kníže celý život stavěl svoji politiku uvnitř monarchie i za jejími hranicemi“ (s. 85).

Velmi zajímavá je kapitola šestá (Občanská válka ve Švýcarsku), která reflektuje události českou historiografií dosud téměř opomíjené, byť pro vývoj evropského kontinentu velmi důležité: občanskou válku, která ve Švýcarsku vypukla v roce 1847 mezi katolickými a protestantskými kantony. Autorka zde analyzuje příčiny této krize, stejně jako zachycuje průběh války a její výsledky, samozřejmě s hlavní pozorností upřenou na politiku a kroky kancléře Metternicha.

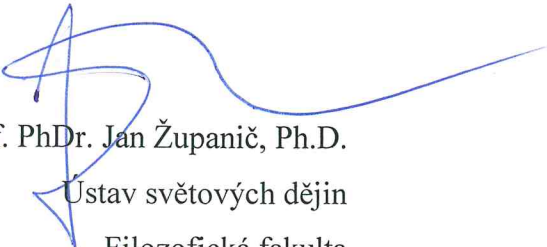
Sedmá kapitola (Nacionální a konstituční otázka v Německu) je v podstatě tematickým apendixem, byť velmi zajímavým. Vymyká se totiž dosud upřednostňovanému chronologickému rámci, který nahrazuje rámcem tematickým. Autorka se zde pokouší o analýzu příčin vzestupu německého nacionalismu (primárně od Rýnské krize), projevující se sílícím národním hnutím se všemi jeho „příznaky“. Pokouší se ale také zachytit Metternichovu reakci na tento vývoj, pokusy o reformování Německého spolku a také otázkou tisku a cenzury. Práci ukončuje poměrně vyčerpávající závěr.

Hlavní předností studie je fakt, že autorka využívá primárně archivních, dosud zčásti neznámých pramenů. Jejich rozsah i teritoriální šíře je udivující (Haus-, Hof- und Staatsarchiv ve Vídni, v Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz v Berlíně, v Bayerisches Hauptstaatsarchiv v Mnichově, v Hauptstaatsarchiv Dresden v Drážďanech, v Landeshauptarchiv Schwerin ve Schwerinu, v Národním archivu v Praze a v Rigsarkivet

v Kodani). Už samotný fakt, že se našel někdo, kdo by se do tak obtížného a závažného úkolu pustil, je možné označit za velmi přínosný. Autorka navíc nešla lehkou cestou. Místo vytěžení již vydaných obsáhlých metternichovských monografií a edic se Barbora Pásztorová rozhodla pro vyhledání a analýza archivních pramenů, což je nesmírně obtížná a zdlouhavá práce. Velkým kladem studie je skutečnost, že nezaměřila jen na jeden archiv nebo na archivy jednoho regionu, což by nepochybně bylo snazší a kritéria kladená na práci tohoto typu také splnilo, ale že probádala a zpracovala dokumentaci v archivech velké části států, které v této době ovlivňovaly středoevropské dějiny. Výsledkem je mimořádně zajímavá práce, která patří k nadprůměrným a snese i velmi přísné srovnání.

Vzhledem k těmto všem skutečnostem je třeba konstatovat, že nedostatky v práci jsou více méně marginálního charakteru. Jde zejména o překlepy a nepřesnosti ve jménech (Miczovski místo Miczowski, s. 84), zbytečně se opakující citace, přestože na téže stránce je již uvedeno „tamtéž“ (pozn. 229 – 232, s. 63), diskutabilní podoba jmen panovníků (Christian VIII. místo v české historické literatuře obvyklého Kristián VIII.). Na holštýnské vlajce také nepochybně nebyl polygon, ale kopřivový list (znak: v červeném poli stříbrný kopřivový list), tedy erb hrabat ze Schauenburgu. Lze také předpokládat (pokud na vojenském praporci nedošlo k výraznému zjednodušení symbolů), že na šlesvické vlajce nebyl jeden modrý lev, ale dva (kráčejíci), stejně jako na zemském znaku (pozn. 239, s. 64). V případě publikování práce, kterou považuji osobně za žádoucí, by bylo pochopitelně nezbytné tyto drobné nedostatky odstranit. Je však třeba zdůraznit, že výrazně nenaruší charakter a kvalitu této práce, kterou rozhodně **doporučuji k obhajobě.**

V Praze 15. listopadu 2017

prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.
Ústav světových dějin
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova